

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. Е. Сенічкіна, викладач, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Досліджено основні показники оцінки стану інноваційної діяльності підприємств. Виявлено основні напрями аналізу інноваційної діяльності підприємств. За допомогою методу експертних оцінок, сформовано основні групи показників для об'єктивної оцінки стану інноваційної діяльності підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність, оцінка стану інноваційної діяльності, експертні оцінки.

Постановка проблеми Досягнення науки та інтенсивний розвиток нових технологій обумовили істотні зміни на Світовому ринку, що змусило економіку високорозвинених країн переорієнтуватися з науково-технічної на інноваційну політику. Рівень інноваційності держави більшою мірою залежить від розвитку підприємств у цьому напрямі. Більшою мірою це промислові підприємства, оскільки саме вони здатні стимулювати науково-технічний прогрес та є мультиплікатором інших галузей, що обумовлює першочергову необхідність технічного переозброєння промисловості та підйому наукоємних галузей виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питанням оцінки сучасного стану інноваційної активності промислових підприємств розглядаються багатьма вітчизняними вченими: Л. Антонюк [1], П. Харів, О.Собко [2] та інші, однак ці категорії не є статичними, вони постійно змінюються, тому вимагають регулярного аналізу для виявлення основних тенденцій задля швидкого реагування з боку керівництва.

Метою статті є обґрунтування вибору показників для оцінки стану інноваційної діяльності промислових підприємств.

Основна частина Аналіз даних статистичних джерел [3] дозволяє стверджувати, що кожне з підприємств Харківського регіону різною мірою є інноваційно-активним, однак, на більшості з них облік інноваційних показників ведеться лише заради формування статистичних та необхідних документів бухгалтерської звітності. Докладний аналіз результатів інноваційної діяльності, оцінка інноваційного рівня, процедури розробки дієвих заходів щодо поліпшення політики підприємства з метою удосконалення інноваційної діяльності на досліджуваних підприємствах майже не проводяться. Це може свідчити про недостатнє розуміння необхідності впровадження інновацій на підприємстві, небажання керівництва розвивати себе та своїх працівників, витрачати кошти без впевненості у отриманні вагомих результатів, або діяти із "закритими" очима.

Складність аналізу інноваційної діяльності у розрізі підприємств обумовлюється недостатністю даних, розмаїттям існуючих методик, що унеможлиблює застосування єдиного підходу до оцінки інноваційної діяльності підприємств.

Різні вчені для аналізу стану інноваційної ді-

яльності застосовують різні напрями її оцінки, зокрема, більшість авторів [4, 5, 6, 2] визначають її економічну ефективність. Також розповсюдженими серед авторів [7, 8, 9] є загальна оцінка інноваційної діяльності, інші [10, 11] визначають її активність. Вчені звертаються також і до оцінки рівня інноваційності підприємства на основі показників, значення яких порівнюють із значеннями аналогічних показників міжнародних провідних інноваційних компаній. Дехто [11] вивчає окремі компоненти інноваційної діяльності у своїх дослідженнях - це може бути оцінка інноваційності працівників, рівня технологій підприємства, окупності вкладених ресурсів в інноваційну діяльність й т.і. Однак, для більш повного розуміння активності підприємства за напрями інноваційної діяльності необхідно спочатку визначити загальні тенденції, а вже потім вивчати окремі напрями.

Дослідження різноманітних методик оцінки інноваційної діяльності за різними напрями дозволяє стверджувати, що більшість з них використовують однакові показники (іноді з різними назвами, інколи, змінюючи зміст їхнього розрахунку), що засвідчує значущість використання кожного з них при оцінці інноваційної діяльності. Деякі з них приводяться з допустимим критеріями задля віднесення їх до різних груп, самі показники класифікуються по окремим групам. Спираючись на дані різноманітних джерел [4-11], можна скласти перелік найбільш застосованих для оцінки стану інноваційної діяльності підприємства показників у складі якого виділити, частку прибутку, спрямованого на НДР, якість продукту, кількість каналів постачання і збуту продукції, відповідність товарів національним і світовим стандартам, фондоозброєність праці, середній життєвий цикл інновацій, час виготовлення нової продукції в загальному виробництві, частка науково-технічних витрат у собівартості, наявність технологічних інновацій, сегментація зарубіжних ринків [8], коефіцієнт забезпеченості інтелектуальною власністю, коефіцієнт персоналу зайнятого у НДР, коефіцієнт майна зайнятого у НДР, коефіцієнт освоєння нової техніки, коефіцієнт освоєння нової продукції, коефіцієнт інноваційного зросту [11], обсяг та структура виробленої інноваційної продукції, рентабельність інноваційної діяльності, оборотність інноваційних ресурсів, ступінь інноваційності ресурсів, рівень наукоємності ресурсів, коефіцієнт збалансованості грошових потоків,

оцінка інвестиційної привабливості, обсяг інвестицій в інновації, рівень інноваційності інвестицій, рентабельність інвестицій в інновації [10], коефіцієнт наукоємності виробництва, коефіцієнт використання власних розробок, коефіцієнт використання результатів придбаних розробок, коефіцієнт співвідношення розробок, частка конкурентоспроможної продукції підприємства, питомі капітальні вкладення, теперішня вартість інвестицій, майбутня вартість інвестицій, термін окупності [2], коефіцієнт основних виробничих фондів, коефіцієнти механізації та автоматизації виробництва, коефіцієнт прогресивності технологій, коефіцієнт використання позиченого капіталу, коефіцієнт витрат на придбання результатів НДДКР, коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт ринкової частки, коефіцієнт передпродажної підготовки, коефіцієнт зміни обсягів продажу, коефіцієнт доведення продукту до споживача, коефіцієнт рекламної діяльності, коефіцієнт можливості розвитку працівників та їхнього професійного зростання, коефіцієнт витрат на підготовку та навчання працівників, коефіцієнт формування доходів працівників та рівень оплати праці, коефіцієнт участі підприємств у соціальній підтримці працівників [8], коефіцієнт фактичної результативності роботи, показник результативності інноваційної діяльності [6], питома вага інноваційних поточних витрат у витратах на виробництво, частка витрат на придбання засобів праці та обладнання, частка витрат на маркетинг і рекламу, обсяг фінансування технологічних інновацій на одного штатного працівника, питома вага власних джерел фінансування технологічних інновацій, коефіцієнт результативності інноваційних витрат, питома вага продукції у виручки від реалізації продукції, питома вага принципово нової продукції, питома вага інноваційної продукції, відвантаженої за межі України [7], чистий дискантований дохід, проста норма прибутку, коефіцієнт фінансової автономності проекту, коефіцієнт поточної ліквідності, строк окупності інвестицій в інноваційний проект [5], інтегральний ефект [4].

Жодний із згаданого переліку показників, жодна з методик не використовується, на жаль, на досліджуваних підприємствах Харківського регіону для оцінки стану інноваційної діяльності, що обумовлює необхідність формування сукупності показників, їхньої експертної оцінки за рівнем значущості та необхідності використання, з метою практичного застосування на підприємствах Харківського регіону. Слід зауважити, що наведено універсальний перелік показників, який може змінюватися відповідно до специфіки діяльності підприємства та особливостей здійснення інноваційної діяльності. З метою більш ретельного аналізу запропонований перелік показників доцільно згрупувати за окремими напрямками дослідження, а саме: інноваційної активності, ефективності витрат та інноваційного кадрового потен-

ціалу. З метою обґрунтування необхідності використання окремих показників у процесі оцінки було сформовано експертну комісію, до складу якої у кількості 30 осіб було включено керівників, начальників відділів з науково-дослідної роботи, дослідників, техніків досліджуваних промислових підприємств, які на підставі своїх знань та досвіду оцінили вагомість запропонованих показників інноваційної діяльності та сформулювали висновки щодо необхідності включення окремих з них для оцінки стану інноваційної діяльності промислових підприємств. Кожен член експертної комісії проранжував показники наведеного переліку з погляду їхнього впливу на загальний результат інноваційної діяльності, за допомогою певної кількості балів (від 1 до 100), що зростає по мірі збільшення вагомості показника. Оскільки кількість експертів та показників є значною, проміжні дані не виносились до окремої таблиці. Далі вагомість кожного показника розраховувалась за формулою: отримані бали по кожному показнику складалися, тобто ми отримали загальну кількість балів. Кількість балів за кожним показником ділили на загальну кількість балів, що й визначало вагомість кожного показника. Ступінь узгодженості думок експертів є високою, про що свідчать значення коефіцієнта конкордації на рівні 0,65 за першою групою; 0,78 за другою групою та 0,68 за третьою групою, що свідчить про високу ступінь узгодженості думок експертів та правомірність зроблених пропозицій. До остаточного переліку показників оцінки було віднесено 17 показників, з найбільшою вагомістю: наукоємність виробництва; оновлення продукції; коефіцієнт введення нової продукції; експортоспроможність продукції; питома вага принципово нової продукції; питома вага нової продукції для підприємства; питома вага витрат на науково-дослідні роботи у витратах на виробництво; частка витрат на придбання засобів праці та обладнання; частка витрат на дослідження та розробки; коефіцієнт результативності інноваційних витрат; питома вага власних джерел фінансування; частка з/п науководослідних працівників у загальному обсягу витрат на інноваційну діяльність; частка з/п науково-дослідного персоналу у обсязі реалізованої інноваційної продукції; коефіцієнт наукоємності працівників; середня заробітна плата науководослідного персоналу; частка науковців з вченим званням у загальній кількості науководослідного персоналу; частка з/п науково-дослідного персоналу у обсязі загальних витрат на з/п. Ця кількість, на наш погляд є оптимальною, адже дозволяє всебічно охарактеризувати стан інноваційної діяльності, не ускладнюючи розрахунки.

Висновки Таким чином, показники розподілені за окремими напрямками: показники інноваційної активності підприємства (наукоємність виробництва; оновлення продукції; коефіцієнт введення нової продукції; експортоспроможність

продукції; питома вага принципово нової продукції; питома вага нової продукції для підприємства), показники ефективності витрат (питома вага витрат на науково-дослідні роботи у витратах на виробництво; частка витрат на придбання засобів праці та обладнання; частка витрат на дослідження та розробки; коефіцієнт результативності інноваційних витрат; питома вага власних джерел фінансування) та показники інноваційного потенціалу кадрів (частка з/п науково-дослідних працівників у загальному обсягу витрат на інноваційну діяльність; частка з/п науково дослідного персоналу у обсязі реалізованої інноваційної продукції; коефіцієнт наукоємності працівників; середня заробітна плата науково-дослідного персонал;

частка науковців з вченим званням у загальної кількості науково-дослідного персоналу), що на думку експертів, надасть можливість швидко (лише 17 показників), легко (усі показники містяться у даних статистичної та фінансової звітності) та більш повно охарактеризувати інноваційну діяльність на підприємстві, виявити наявні тенденції та розробити необхідний план дій для покращення ситуації, що склалася.

Напрями подальших досліджень Необхідно застосувати запропонований перелік показників на досліджуваних промислових підприємствах, з метою оцінки стану та аналізу інноваційної діяльності для вивчення позитивних тенденцій та вузьких міст.

Список використаної літератури:

- 1 Антонюк Л.Л. Актуальні проблеми інноваційного розвитку України на сучасному етапі // Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: Монографія; за заг. ред. О.І. Амоші, В.П. Антонюк, А.І. Землянкіна та ін. / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2007. – 328 с.
- 2 Харів П.С., Собко О.М. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств регіону. – Тернопіль: ТАНГ, 2003. – 180 с.
- 3 Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 4 Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навчальний посібник / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.
- 5 Фатхудинов Р.А. Инновационный менеджмент : учебных для вузов / Р.А. Фатхудинов. – 5-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.
- 6 Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 505 с.
- 7 Коюда В.О., Лисенко Л.А. Інноваційна діяльність підприємства та Оцінка її ефективності: Монографія. – Х.: ФОП Павленко О.Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 224 с.
- 8 Пілявов Т.М. Методологічні підходи щодо оцінювання інноваційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=8&w=T.+M.+Пілявов>
- 9 Ступнікер Г.Л. Стратегічні підходи до інноваційного розвитку сучасного підприємства [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2450>
- 10 Дідух Д.М. Система показників аналітичного забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємства [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_2_2/78.pdf
- 11 Трифилова А.А. Оценка эффективности инновационного развития предприятия. – М.: Финансы и Статистика, 2005. – 304 С.

Сеничкина Е.Э. Обоснование выбора показателей оценки состояния инновационной деятельности промышленных предприятий

Исследованы основные показатели оценки состояния инновационной деятельности предприятий. Выявлены основные направления анализа инновационной деятельности предприятий. С помощью метода экспертных оценок, сформированы основные группы показателей для объективной оценки состояния инновационной деятельности предприятия.

Ключевые слова: инновационная деятельность, оценка состояния инновационной деятельности, экспертные оценки.

Senichkina O. Rationale for selection of indicators assessments of innovation industrial enterprises

The basic performance assessment of innovative activity are investigated. The basic directions of analysis of innovative activity are discovered. Using the method of expert estimates, the main groups of indicators for an objective assessment of the innovation of the enterprise are formed.

Keywords: innovation activity, assessment of the state of innovative activity, expert estimates.

Дата надходження до редакції: 16.04.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Лепейко Т.І.